

Törő Blanka¹ – Hágér Tamás²: A fellebbezés elintézése a harmadfokú büntetőeljárásban

Debreceni Jogi Műhely, 2013. évi (X. évfolyam) 3. szám (2013. július) 120-137.

„*A verbis legis non est recedendum*”
(*A törvény szavaitól nem térhetünk el*)³

The questions of remedy during third procedure in the criminal procedure – Summary

The questions of remedy are in close relations with the legal force. The legal force of the clinching decisions represents the final, irreversible decision about the demand of penal law, which decision is a guideline and undeniably binding for all, and cannot be attacked with an ordinary appeal.

The legal force of other decisions with the capacity to have legal force defines a decision which is final, irreversible, a guideline for all, obligatory (*independent of executability*) and cannot be attacked with an appeal.

Furthermore, there are the decisions with formal legal force, the legal force of which stands only for not being appealable.

A valid decision can only be made about the factual and legal basis of criminal responsibility by the court that is entitled and obligated to do it, that is, only the court has a right during criminal procedure to decide whether there was a crime or not, and if yes, who committed it. In relation to this, the question of material legal force can only regard the constituted charge and the act in consideration, when the court makes a permanent decision about the demand of penal law, in the framework of the substantive judging of the act that became the object of prosecution.

Lodging an appeal on legal grounds shall be governed by the provisions set forth in Chapter XV of the Criminal procedure Act. The judgement of the court of second instance may be appealed at the court of appeal. The appeal against the judgement of the court of second instance may involve any of the dispositions therein or exclusively the justification thereof. An appeal may be lodged for legal or factual reasons. An appeal suspends the part of the

judgement to become final which is to be reviewed by the court of appeal owing to the appeal. The third remedy is allowed only in cases where the first and second instance decision is absolutely different in the question of guilty.

I. Bevezetés

A büntető jogorvoslat, legyen az akár rendes, akár rendkívüli, első fellebbezés, vagy második rendes perorvoslat, a büntetőeljárás egyik központi jelentőségű jogintézménye, mely alkotmányos alapjog⁴ az eljárási törvényben az alapvető rendelkezések között⁵ és az egyes eljárások tételes normái között is megjelenik. Amint Cséka Ervin kifejtette, a jogorvoslat lehetőséget teremt a már bekövetkezett eljárási tévedések, a helytelen, törvénysértő határozatok orvoslására annak érdekében, hogy a hibás döntés jogkövetkezményei lehetőleg ne álljanak be, illetve minél előbb megszűnjenek.⁶ A törvénysértő határozatok, anyagi jogi tévedések kiküszöbölésének fontos eleme a másodfokú bíróság ítélete elleni rendes jogorvoslat joga.

A harmadfokú bírósági eljárás viszonylag új jogintézmény a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvényben (továbbiakban Be.).⁷ A kétfokú jogorvoslati rendszert ugyan már az eredetileg, 1998. március 23-án elfogadott törvény bevezette, e szabályok azonban nem léptek hatályba és a perjogi törvény a 2006-os módosításig⁸ fenntartotta az egyfokú jogorvoslatot. A jelenleg hatályos alapvető szabályok 2009. augusztus 13-tól kerültek kialakításra.⁹ A kétfokú jogorvoslati rendszer nem ismeretlen a magyar büntető perjog történetében, hiszen már a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk (Bp.) ismerte, második jogorvoslatként a semmisségi panasz szabályaiban. A Bp.-ben semmisségi panasznak volt helye többek között a királyi törvényszék olyan ítélete ellen, melynél a fellebbezés kizárt volt, másfelől a királyi ítélőtáblának, mint másodfokú bíróságnak az ítélete ellen alaki és anyagi semmisségi okok alapján.¹⁰ A másodfellebbezés joga azonban meglehetősen korlátozott volt, különösen a törvényszék által másodfokon elbírált ügyekben, mert ott alaki semmisségi ok miatt egyáltalán nem volt lehetőség semmisségi panaszra és az anyagi semmisségi okok is csak korlátozottan nyitották meg a másodfokú határozat elleni jogorvoslatot.¹¹

1949-ben az egyfokú jogorvoslati rendszer bevezetésével megszűnt a semmisségi panasz jogintézménye.¹² Ezt követően majd fél évszázadig nem került napirendre a kétfokú jogorvoslati rendszer ismételt megalkotása. 2006. július 1-jétől azonban ismét az élő jog része a másodfellebbezés, a harmadfokú bírósági eljárás.

Az új szabályok nagyszámú jogértelmezési problémát vetettek fel, melyek helyes eldöntésére a Legfelsőbb Bíróság több kollégiumi véleményben¹³ és elvi bírósági határozatban adott iránymutatást.

Tanulmányunkban a harmadfokú eljárás olyan fontos részeit kívánjuk elemezni egyrészt jogelméleti, tudományos szempontból, másrészt a gyakorlati tapasztalatok, az ítélkezés tükrében, mint a másodfellebbezés előkészítése, a jogorvoslat elintézése, a fő harmadfokú eljárási formák.

II. A fellebbezés elintézése

II.1. Általános szabályok

A másodfellebbezés elintézése általános szabályainak vizsgálata előtt szükséges kitérni a kétfokú jogorvoslat fórumrendszerére. A törvényszéknek nincs harmadfokú hatásköre, harmadfokon csak az ítélőtábla és a Kúria járhat el. Az ítélőtábla azon ügyekben, amelyekben másodfokon a törvényszék, a Kúria pedig azokban az ügyekben, amelyekben másodfokon az ítélőtábla járt el.¹⁴ E fórumrendszer alapján biztosított, hogy a kiemelt, törvényszéki hatáskörbe tartozó, legnagyobb tárgyi súlyú és életfogytig tartó szabadságvesztéssel is fenyegetett bűncselekmények esetén, harmadfokon a bírósági hierarchia csúcsán álló Kúria járjon el.

A másodfokú ítélet ellen bejelentett fellebbezést követően a további eljárási cselekmények nem hárulnak közvetlenül és automatikusan a harmadfokú bíróságra, tekintettel arra, hogy a törvényben kizárt, az arra nem jogosulttól származó, vagy az elkésett fellebbezést a

másodfokú bíróságnak magának el kell utasítania.¹⁵ A törvény előírása szerint ezért a másodfokú bíróságnak vizsgálnia kell, hogy a fellebbezés joghatályos-e.

Jelen tanulmány tárgyát szorosan véve nem képezik a másodfellebbezés joghatályának kérdései, de nyilvánvalóan azt érinteni kell a harmadfokú érdemi és nem érdemi eljárási cselekmények, döntések vizsgálata előtt.

A fellebbezés jogát és hatályát a Be. 386. §-a szabályozza.¹⁶ Amint a Legfelsőbb Bíróság kifejtette, fő szabályként a másodfokú bíróság ügydöntő határozata elleni (másod)fellebbezés akkor joghatályos, ha az arra jogosult (Be. 367/A. § (1) bekezdés), a számára biztosított irányban (Be. 367. § (2) bekezdés), illetve keretben (Be. 386. § (3) bekezdés) jelentette be, és a másodfokú rendelkezés alapján lehetőség nyílik a harmadfokú eljárásra (Be. 386. § (1) bekezdés).¹⁷ Megjegyzendő, hogy a harmadfokú eljárásnak nem feltétele, hogy a fellebbezésre jogosultak bármelyike a másodfokú bíróság által a bűnösség kérdésében hozott eltérő rendelkezést sérelmezze.¹⁸

E szempontok alapján tehát már a másodfokú bíróságnak vizsgálnia kell, hogy megnyílhat-e érdemben a harmadfokú bírósági eljárás lehetősége. A gyakorlatban ez sok esetben elmarad és a harmadfokú bíróságnak kell elutasítania a törvényben kizárt másodfellebbezést, melynek oka lehet az is, hogy olykor bonyolultabb jogértelmezést igényel a fellebbezés joghatályának megítélése, és értelemszerűen a harmadfokú bíróság akár az előkészítés során tanácsulésen, vagy nyilvános ülésen alaposabban, mélyrehatóbban tudja vizsgálni a jogkérdést, mint a másodfokú bíróság az ügydöntő határozatának meghozatalát követően. A fellebbezés elutasítása különös felelősséget jelent az e kérdésben döntő bíróságnak, tekintettel arra is, hogy a törvény szerint kizárt fellebbezést elutasító végzés ellen jogorvoslatnak nincs helye,¹⁹ így az ügydöntő határozat jogereje másodfokon beáll.²⁰

A fellebbezéssel érintettek az iratok felterjesztéséig a másodfokú bíróságnál, az iratok felterjesztése után a harmadfokú bíróságnál a fellebbezésre észrevételt tehetnek. A fellebbező pedig a fellebbezését a harmadfokú bíróságnak a határozathozatal céljából tartott tanácsuléséig visszavonhatja. Az ügyészi perorvoslat visszavonásánál korlátozás, hogy az iratok felterjesztése után azt már csak a harmadfokú bíróság területén működő ügyész (törvényszéki másodfokú eljárásnál a fellebbviteli főügyészség, táblabíróági másodfokú perben a legfőbb ügyész) vonhatja vissza. Ha más jogosult nem fellebbezett, az ügyész az

iratokat nyilatkozatával együtt visszaküldi a másodfokú bíróságnak, így az ügyiratok nem kerülnek a harmadfokú bíróságra és a határozat jogerősítésének, valamint a rendelvények és értesítők kiállításának kötelezettségei is a másodfokú bíróságot terhelik.²¹

Ha a fellebbezést a másodfokú bíróság nem utasítja el, illetve nem kerül sor a jogorvoslatok visszavonására, a harmadfokú bíróság területén működő ügyész az iratokat rendszerint érdemben is állást foglaló átíratával a harmadfokú bíróságnak megküldi. A perorvoslatra tett vádhatósági észrevétel általában konkrét indítványt tesz a harmadfokú bírósági döntésre. Bonyolultabb ügyekben olykor előfordul viszont, hogy a harmadfokú ügyész átíratában azt jelzi, hogy majd csak a nyilvános ülésen terjeszti elő részletes indítványát. Nyilvánvalóan ennek oka lehet a jelentős ügyészi munkateher, e gyakorlatot mégsem tartjuk helyesnek. A harmadfokú ügyész érdemi indítványa, melyet a bíróságnak kézbesítenie kell a védelemnek, ugyanis meghatározó lehet a védelem jogára, de a harmadfokú bíróság érdemi döntéseire is. Lehetőség szerint ezért indokolt, hogy a harmadfokú ügyész már az irat megküldésekor nyilvánítson érdemben véleményt a korábbi eljárásokról és ítéletekről.

A harmadfokú eljárás minden szakaszában a védői részvétel kötelező. Ha a vádlottnak nincs védője, a tanács elnöke a fellebbezésnek a harmadfokú bírósághoz érkezését követően haladéktalanul védőt rendel ki.²² Az említett rendelkezés mögött igen erőteljes jogalkotói szándék húzódik meg.

A büntetőeljárás rendszerét valamennyi demokratikus jogállamban áthatja a tisztességes eljáráshoz való jog követelménye. Bár az eljárás tisztességességének vizsgálata során az elv érvényesülését a rendszer komplexitásában kell szemlélni, mégis vannak bizonyos rendelkezések, eljárási szakaszok, amelyek közvetlenül, direkt módon szolgálják az eljárás fair voltát.

A tisztességes eljárás fogalmi eleme a fegyverek egyenlőségének elve, amely a büntetőeljárás során azt szolgálja, hogy a vádnak és a védelemnek egyenlő esélye és alkalma legyen arra, hogy tény-és jogkérdésben egyaránt véleményt formálhasson. Az igazságszolgáltatás képzeletbeli mérlegén azonban a vád és a védelem jogosítványai ritkán harmonizálnak egymással. Míg a vád mögött óriási apparátus áll, az ügyészség munkáját külön szervezet segíti, addig ez a védői oldalon nincs meg. A vádlott bíróság előtti megjelenésével végeredményben az állampolgár és a hatóság találkozására kerül sor. Nem ritkaság, hogy a

vádlott, ha nem is félve, de félszegen járul a bíróság elé.²³ A védelem tehát eleve hátránnyal indul és a szó szoros értelmében védekezésre kényszerül.

Az eljárás tisztessége azonban megköveteli, hogy az államhatalom túlsúlyával szemben a felelősségre vont személy megfelelő eszközökkel rendelkezessen a gyanú, vagy a vád vitatására.²⁴

A fentiekből következik, hogy mind a tisztességes eljárás, mind pedig a fegyverek egyenlőségének elve nem biztosítható, ha a megfelelő eljárási garanciákat, jogintézményeket a jogalkotó nem építi be a büntetőeljárási törvénybe. Ezeknek a rendelkezéseknek azonban alkalmasnak kell lenniük arra, hogy a védelem olyan perbeli pozícióhoz jusson, amely lehetővé teszi a büntetőhatalommal szembeni aktív fellépést. Ezen követelmény teljesítéséhez nyújt segítséget a *favor defensionis* elve, azaz a vádlottnak és a védelemnek nyújtott kedvezmény alapelve. Az elv azon a felismerésen nyugszik, hogy a vádlott és a védelem halmozottan hátrányos helyzetben van, következésképpen minél több kedvező jogi megoldást kell a részére biztosítani a büntetőeljárás valamennyi szakaszában. A *favor defensionis* elve tulajdonképpen egy gyűjtőfogalom, sokszor nem feltétlenül jelenik meg az írott szabályozásban, inkább annak mögöttes céljaiban, indokaiban rajzolódik ki.

A vádlottra és a védelemre nehezedő nyomás enyhítése érdekében számos ilyen kedvezmény alakult ki és napjainkig folyamatosan fejlődő tendenciát mutat. A harmadfokú pernek *favor defensionis-ként* értékelendő szabálya, hogy a védő részvétele kötelező az eljárásban. Az elv megköveteli, hogy a váddal szemben a felsőbíróság előtt álló terhelt érdekében védő járjon el, indokolja ezt az is, hogy a másodfellebbezést, hasonlóan az ügyészhez, a védelmi oldal egyik fő személyének, a védőnek írásban indokolnia kell.²⁵ Nem kétséges, hogy a jogban járatlan terhelt nem tudja érveit oly hatékonyan előadni, mint a védő. Másrészt az alapvetően jogkérdésben döntő harmadfokú bíróság helyes ítélezését is elősegíthetik a védő szakmailag megalapozott, kiérlelt indokai.

II.2. A fellebbezés elintézésének előkészítése

Az ügyirat megérkezése, lajstromozása után az ügyviteli szabályoknak megfelelően „Bhar.” ügycsoport jelzést kapó harmadfokú büntetőügy a szignálást követően kerül a harmadfokú tanácshoz.

A harmadfokú tanács elnökének az előkészítés során több olyan lényeges kérdést kell vizsgálnia, melyek meghatározhatják az eljárás időszerű és hatékony lefolytatását. Intézkedést igényelhet egyes hiányok pótlása, új iratok beszerzése, a fellebbezés kiegészítése. A harmadfokú bíróság területén eljáró ügyész indítványát a vádlottnak és a védőnek meg kell küldeni, a védelmi fellebbezés indokait pedig az ügyész részére szükséges továbbítani.²⁶ A felsoroltak csak a tanács elnökének eljárását indokoló, alapvetően adminisztratív jellegű intézkedések.

A kényszerintézkedéssel kapcsolatos döntés azonban már a bíróság, azaz a harmadfokú tanács kompetenciájába tartozik.

A harmadfokú bíróság a fellebbezést elutasítja, ha a 369. § (2) bekezdésében felsorolt esetekben a másodfokú bíróság azt elmulasztotta. Az idézett törvényhely alapján a törvényben kizárt, a nem jogosulttól származó, vagy az elkésett, a határozata elleni fellebbezést a másodfokú bíróság elutasítja. E norma kógens szabály, mérlegelést nem enged, az elutasítási ok megvalósulásakor, annak észlelése esetén döntésre kötelezett már a másodfokú bíróság. A fellebbezés elutasításának elmulasztásakor e kötelelem a harmadfokú bíróságra száll.

Törvényben kizárt másodfellebbezésnek kell tekinteni, ha a Be. 386. § (1) bekezdés a)-c) pontjában írt feltételeknek a jogorvoslat nem felel meg. A már idézett 1/2007. BK. vélemény alapján már alakul az egységes gyakorlat a fellebbezés joghatálya, illetőleg törvényben kizárt volta tekintetében. Egy cselekményes ügyben, vagy anyagi bűnhalmazatnál a bűnösség kérdését érintő eltérő döntés nem vitásan megnyitja joghatályosan a harmadfokú bíróság eljárását. Többcselekményes ügyben, illetve alaki halmazat megvalósulásakor azonban már jogértelmezést igényel, hogy van-e helye a második fellebbezésnek.

A Kúria elvi döntésben mondta ki, hogy nincs helye harmadfokú eljárásnak, ha az elsőfokú bíróság ítéletének felmentő rendelkezése a vád tárgyává tett tények teljes körű értékelése mellett minősítésbeli tévedésen alapul, ehhez képest a másodfokú bíróság a cselekmény

törvényes minősítése helyett bűnösséget állapít meg abban a körben, amelyben az elsőfokú bíróság felmentő rendelkezést hozott.²⁷

Az ítélőtábla két ügyben is határozottan állást foglalt arról, hogy kizárólag az ítélet indokolásának támadása, a felmentés jogcímének sérelmezése, más felmentési ok megállapításának megcélzása nem vonható a Be. 386. § (1) bekezdés körébe, ezért az ilyen tartalmú másodfellebbezést, mint törvényben kizárt jogorvoslatot el kell utasítani.²⁸

Itt szükséges megjegyezni, hogy törvény szerint kizárt a vádlottnak és a védőnek a terhelt terhére bejelentett fellebbezése is. A törvény alapvető garanciális rendelkezései, a védelem joga s a tételes szabályok is kizárják a vádlottra terhes védelmi perorvoslatot. Egyes esetekben azonban jogértelmezést igényelhet, hogy valójában milyen okú és célú védelmi fellebbezés tekinthető a vádlott terhére szólónak. Mindezt az eljárási törvény súlyosítási tilalomra vonatkozó szabályainak,²⁹ valamint a büntető törvény általános és különös részi rendelkezéseinek gondos összevetésével, elemzésével lehet helyesen megítélni. Lehet, hogy a védelem, elsősorban a vádlott úgy látja, hogy számára egzisztenciális, anyagi okok miatt kedvezőbb egy próbaidőre felfüggesztett szabadságvesztés, vagy közérdekű munka, mint egy jelentősebb összegű pénzbüntetés. E kérdésben azonban nem a vádlott szubjektuma, saját helyzetének megítélése, hanem a súlyosítási tilalommal kapcsolatos szabályok az irányadók.³⁰

Súlyosabb büntetés kiszabására ennek megfelelően a vádlott konkrét indítványára, indokolt kérelmére sem kerülhet sor.

Az ítélkezési gyakorlatban alapvetően a másodfellebbezés joghatályával kapcsolatos, törvény szerint kizárt fellebbezéseket kell elutasítani, mely megállapítást az ismert s részben közzétett eseti döntések is igazolnak.

A nem jogosulttól származó perorvoslat elutasítása kapcsán döntő kérdés, hogy mely személyek és milyen irányban jogosultak a másodfokú bíróság ítélete ellen fellebbezés bejelentésére.³¹ A törvény tételesen meghatározza azon perbeli személyeket, akik joghatályosan gyakorolhatják a másodperorvoslatot. E személyi kör nem bővíthető, a normában tételesen meghatározott személyeken kívül más nem jogosult fellebbezni a másodfokú ítélet ellen. Ilyen, a törvényben meg nem jelölt személy másodfellebbezését ezért el kell utasítani.

Az elkésett fellebbezést a bíróság ugyancsak elutasítja. A másodfokú bíróság határozata ellen a fellebbezést a határozat kihirdetését követően a jelenlévő jogosultak szóban, a többi jogosult a kézbesítéstől számított nyolc napon belül írásban jelenthetik be a másodfokú bíróságnál.³² Az eljárási cselekményen jelenlévő jogosultnak a határnap után, illetve a távollévőnek a kézbesítéstől számított nyolc nap elteltével előterjesztett fellebbezése elkésettnek minősül. E részben kiemelendő, hogy eltérően a törvény szerint kizárt jogorvoslat elutasításától, az elkésettség miatti elutasításról szóló végzés ellen fellebbezést lehet bejelenteni. Megítélésünk szerint – különösen a harmadfokú eljárás kapcsán – a törvény szerint kizárt fellebbezés elutasítása esetén is indokolt lenne a jogorvoslat biztosítása. A másodfellebbezés joghatályának megítélése ugyanis sok esetben mélyreható jogértelmezést igényel, mely jogalkalmazói tevékenység magában hordozza a tévedés lehetőségét, aminek a következményei jogorvoslat hiányában már nem reparálhatók.

Dönthet továbbá az előkészítés során a harmadfokú bíróság hatáskör vagy illetékesség hiánya miatt az ügy áttételéről, valamint az eljárás felfüggesztéséről is, ha megállapítja, hogy a 266. § (1) bekezdésében írt előfeltételek fennállnak.³³ A gyakorlati tapasztalatok alapján úgy látjuk, hogy a harmadfokú eljárásban az eljárás felfüggesztésére ritkán kerül sor. Természetesen azonban a másodfokú eljárásnak a felfüggesztésről szóló normáinak érvényesülnie kell a harmadfokú eljárásban is, mivel a felfüggesztési okok értelemszerűen a büntetőper e szakaszában is előállhatnak, mint azt eseti döntés is alátámasztja.

A harmadfokú ügyben felfüggesztési okot eredményezett, hogy a cselekmény elkövetésekor beszámítási képességgel rendelkező vádlott az eljárás során elmebeteggé vált, felgyógyulásáig ezért az eljárás felfüggesztésének volt helye.³⁴

II. 3. Az eljárási cselekmény kitűzése

Ha az előkészítés során szükséges intézkedések megtételére sor került, vagy ilyen intézkedés nem szükséges, a harmadfokú tanács elnöke az ügy érkezésétől számított hatvan napon belül a lehető legközelebbi határnapra a fellebbezés elbírálására tanácsulást, vagy nyilvános ülést tűz ki.³⁵

A tanács elnöke az ítélezési gyakorlatnak megfelelően rendszerint tanácselnöki intézkedésben, vagy pervezető végzésben határozza meg az eljárási cselekmény határnapját. A tanácselnök intézkedése, végzése a pervitel körébe tartozik és ellene jogorvoslatnak nincs helye. A törvény lehetővé teszi azt is – és ez elsődlegesen nyilvános ülésnél jöhet szóba –, hogy a harmadfokú bíróság a határnapot akár hivatalból, akár a jogosult indítványára elhalassza. Erre úgy véljük csak kivételesen kerülhet sor, figyelemmel az eljárás időszerűsége biztosításának alapvető igazságszolgáltatási követelményére.

A harmadfokú bíróság a fellebbezést a Be. 392. § (1) bekezdésében meghatározott esetekben tanácsülésen, egyébként nyilvános ülésen bírálja el.³⁶

II. 4. Tanácsülés a harmadfokú eljárásban

A harmadfokú bíróság egyrészt tanácsülésen határoz a fellebbezés elutasításáról, az ügy áttételéről, az ügyek egyesítéséről vagy elkülönítéséről, valamint az eljárás felfüggesztéséről.³⁷ E tanácsülésen hozandó döntések végzés formában születnek, nem érdemiek, alapvetően eljárásjogi okból (error in procedendo) fakadnak és affirmatórius jellegűek.³⁸

A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a fellebbezés tanácsülésen történő elutasítása viszonylag gyakran előfordul, azonban az ügyek egyesítésének, elkülönítésének indokoltsága aligha merül fel, de természetesen nem zárható ki ilyen eljárásjogi helyzet sem.

Tanácsülésen hozható ügydöntő határozat is, ha a harmadfokú bíróság a vádlott felmentéséről, a vele szemben az eljárás megszüntetéséről, illetve ha a fellebbezés folytán a felmentéssel nem érintett vádlott felmentéséről, illetőleg az eljárás vele szemben történő megszüntetéséről határoz, feltéve, hogy e rendelkezéseket a fellebbezéssel érintett vádlott esetében is tanácsülésen hozza meg³⁹ (összefüggő ok).

A vádlott ítélettel történő felmentése, vagy végzésben az eljárás megszüntetése kétségtelenül érdemi határozat, mely eredhet eljárási és anyagi jogi okból (error in iure) is. Ilyen esetben a másodfokú ítéletet a vádlott javára módosító határozat reformatóriusnak minősül.⁴⁰

Ha a fellebbezést a határozat megalapozatlansága miatt nem lehet elbírálni, a harmadfokú bíróság szintén dönthet tanácsülésen.⁴¹ Ekkor kasszációs jellegű határozatot hozva végzésben hatályon kívül helyezi a másodfokú bíróság, vagy mindkét korábban eljáró bíróság ítéletét és új eljárást ír elő. Az ítéleti tényállás teljes, vagy ugyan részleges, de orvoslásához bizonyítást igénylő megalapozatlansága esetén harmadfokú érdemi felülbírálatra nem kerülhet sor.

Tanácsülésen határoz a harmadfokú bíróság abban az esetben is, ha az eljárást a Be. 373. § (1) bekezdés I. pontja alapján meg kell szüntetni.⁴² Ilyen megszüntető ok a vádlott halála, az elévülés, a kegyelem, a magánindítvány, a feljelentés, vagy a kívánat hiánya, a törvényes vád hiányában való eljárás és a cselekmény jogerős elbírálása.

A harmadfokú bíróság tanácsülésen dönt ezen túlmenően a Be. 373. § (1) bekezdés II-IV. pontjában meghatározott (feltétlen) eljárási szabálysértés megvalósulásakor, mely többnyire eljárásjogi okból ered és kötelező módon kasszációt eredményez.⁴³

A tanács elnöke tanácsülésre tartozó ügyben is kitűzhet nyilvános ülést. Ilyen eljárás értelemszerűen nem minősül eljárási szabálysértésnek, mint ahogy az sem, ha a nyilvános ülésen bizonyosodik be, hogy az ügy tanácsülésen elintézhető lett volna. Gyakorlati tapasztalat, hogy a harmadfokú bíróság elsősorban a fellebbezés elutasításakor vagy egyértelműen megállapítható eljárási megszüntetési oknál⁴⁴ és abszolút eljárási szabálysértésnél bírálja el a fellebbezést tanácsülésen. A vádlott felmentésére, az eljárás megszüntetésére, valamint a tényállás teljes, vagy harmadfokon ki nem küszöbölhető megalapozatlanságának helyes megítélésére azonban rendszerint nyilvános ülésen kerül sor. E nagyobb garanciákat biztosító, nyilvános eljárási cselekmény úgy látjuk szélesebb körben nyitja meg a harmadfokú bíróságnak a törvényes döntéshez a lehetőségeit, figyelemmel a főszemélyek közvetlenül észlelt nyilatkozataira is. Az ítéletábrai gyakorlatot tekintve akként véljük, hogy egy bonyolultabb megalapozatlansági problémát, vagy jogkérdésen nyugvó felmentési okot a harmadfokú bíróság nyilvános ülésen ítél meg, ritka ilyen esetekben a tanácsülésen való elintézés.

A tanács elnöke a fellebbezőket értesíti a tanácsülés kitűzéséről, és arról, hogy a fellebbezésüket nyolc napon belül kiegészíthetik, vagy a más által bejelentett fellebbezésre észrevételeket tehetnek.⁴⁵

E törvényi szabály a Be. 392. § (1) bekezdés a)-f) pontjaiban meghatározott törvényi okokra vonatkozik, ahol a bíróság részben kasszációs, részben reformatórius jogkört gyakorol. Ilyen tanácsülés tartását lehetővé tevő okoknál nincs lehetőség, hogy a jogosultak a nyilvános ülésen való elbírálást kérjék. Garanciális követelmény viszont a tanácsüléssel elintézésről a főszemélyek értesítése.

Ha a másodfokú ítélet ellen kizárólag a vádlott javára jelentettek be fellebbezést, erről, valamint az ügyben eljáró tanács összetételéről a tanács elnöke azzal értesíti a vádlottat, a védőt, az ügyészt és azt, aki fellebbezett, hogy nyolc napon belül kérheti a nyilvános ülés kitűzését.

Amennyiben nyilvános ülés kitűzését senki nem kérte, a harmadfokú bíróság az ügyet tanácsülésen intézheti el.⁴⁶ E norma olyan eseteket szabályoz, amikor az eljárás a vádlott büntetőjogi felelősségének kimondásával zárul. Terhére azonban az ügyész nem fellebbezett, hátrányára a másodfokú ítélet nem változtatható meg, ezért az alapvető elvek nem sérülnek a tanácsüléssel elintézés során annak ellenére, hogy a bűnösség megállapítására kerül sor. A törvény azonban biztosítja a jogosultak számára, hogy igényük alapján nyilvános ülést tartson a harmadfokú bíróság. A nyilvános ülés tartása iránti kérelem esetén, tanácsülésen nem bírálható el a fellebbezés.

A gyakorlati tapasztalatok azt mutatják, hogy a harmadfokú bíróság rendszerint ilyen esetben is nyilvános ülésen bírálja el a másodfellebbezést. E gyakorlattal egyet kell érteni. A nyilvánosság, a közvetlenség elvei értelemszerűen a főszemélyek részvételével tartott eljárási cselekményen érvényesülhetnek, szemben a tanácsülés zárt formájával.

II. 5. A nyilvános ülés szabályai

A harmadfokú bíróság a már előzőekben is vázoltaknak megfelelően a követett ítélkezési gyakorlat szerint általában nyilvános ülésen bírálja el a másodfellebbezést. A harmadfokú nyilvános ülésre a másodfokú bíróság nyilvános ülésére vonatkozó rendelkezéseket kell értelemszerűen alkalmazni.

A harmadfokú bíróság a fellebbezés elintézésére nyilvános ülést tart, kivéve, ha az ügy tanácsülésen intézhető el.⁴⁷ A törvény megfogalmazásából is következik, hogy az általános, fő eljárási cselekmény a nyilvános ülés, mely fellebbezés elintézési performánál mögöttes szabályként a másodfokú eljárás szabályait kell alkalmazni.⁴⁸

Fontos kérdés, hogy mely személyek részvétele kötelező az eljárási cselekményen. A vádlottat, a védőt, valamint a pótmagánvádló jogi képviselőjét a nyilvános ülésre idézni kell. Ha a megidézett vádlott fogva van, a harmadfokú bíróság intézkedik az előállítására. A vádlottnak az idézést legalább öt nappal a nyilvános ülés előtt kézbesíteni kell. Értesíteni kell továbbá az ügyészt, a pótmagánvádlót, a sértettet, valamint azokat, akik fellebbeztek. Az értesítést olyan időben kell kiadni, hogy kézbesítése legalább öt nappal a nyilvános ülés előtt megtörténjék.⁴⁹ A nyilvános ülésen az ügyész részvétele kötelező,⁵⁰ mint ahogyan kötelező a vádlott és a védő részvétele is. A védői részvétel kötelező volta, függetlenül más, a védő eljárását kötelezővé tevő normáktól, a harmadfokú per speciális szabályán alapul (Be. 389. § (4) bekezdés). A vádlott részvételi kötelezettsége abból vezethető le, hogy a harmadfokú bíróság idézi, idézés kibocsátására pedig akkor kerül sor a büntetőeljárársban, ha az érintett részvétele kötelező az eljárási cselekményen.⁵¹ Az eljárást gyorsító, megkönnyítő szabály azonban, hogy a vádlott távollétében a nyilvános ülésen megtartható, ha a vádlott előzetesen bejelentette, hogy azon nem kíván részt venni, illetőleg a vádlott terhére nem jelentettek be fellebbezést.⁵² E norma megfelel a másodfokú fellebbezési tárgyalás előírásának (Be. 365. § (1) bekezdés). Úgy gondoljuk a törvény helyes értelmezése szerint megtartható a harmadfokú nyilvános ülés a szabályszerűen megidézett vádlott távollétében, a terhére bejelentett fellebbezés esetén, ha a határnap előtt előzetesen jelzi a bíróságnak, hogy nem kíván részt venni, másfelől ilyen bejelentés hiányában is, ha terhére nem fellebbezett az ügyész. A vádlott terhére szóló perorvoslatnál vizsgálándó, hogy a vádlottnak milyen módon és formában előterjesztett bejelentése fogadható el a részvételi szándékról való lemondásnak. Az előzetes bejelentés megítélésünk szerint azt jelenti, hogy a határnap előtt már nyilatkoznia kell a vádlottnak. Ez történhet írásban, akár elektronikus úton, de ki nem zárható módon, rövid úton, távbeszélőn keresztül is. A vádlottnak a nyilatkozatát azonban közvetlenül magának kell

megtennie, úgy látjuk ezért, hogy a védőnek a nyilvános ülésen történő nyilatkozata nem pótolhatja a vádlott bejelentését.

A nyilvános ülés elmulasztása miatt épp a jogerő védelme miatt igazolásnak nincs helye.⁵³ A vádlotti részvétel, távollét kérdésében a harmadfokú bíróságnak körültekintően, alaposan kell eljárnia, mert a törvényi előfeltételek hiányában a vádlott távollétében megtartott nyilvános ülés felülvizsgálati okot képezhet.⁵⁴ Az idézési szabályokból kitűnően ugyanis a vádlott részvétele fő szabályként kötelező az eljárási cselekményen.

Speciális szabály érvényesül a magánvádas ügyben, mely előírja, eltérően a másodfokú pertől, hogy a magánvádló részvétele kötelező a nyilvános ülésen. Ezen túlmenően kötelező a magánvádló oldalán képviselő eljárása is.⁵⁵

A már hivatkozottak szerint a harmadfokú nyilvános ülés lefolytatása tekintetében a másodfokú nyilvános ülés szabályai alkalmazandók, illetve a Be. 345. §-ának megfelelően az elsőfokú bíróság eljárásnak valamennyi perszakra irányadó normái. Miként is alakul tehát a harmadfokú nyilvános ülés menetrendje. Az elsőfokú és a másodfokú szabályok értelemszerű alkalmazásával folyhat az eljárási cselekmény.

A tanács elnöke az ügy tárgyának megjelölésével nyitja meg a nyilvános ülést, majd figyelmezteti a hallgatóságot, illetőleg a jelenlévőket a csend és a rend megtartására és a rendzavarás következményeire.⁵⁶ Közli a bíróság tagjai, a jegyzőkönyvvezető, az ügyész és a védő nevét, valamint közli, hogy a jegyzőkönyv az eljárási cselekménnyel egyidejűleg készül vagy sem. Ha a sajtó képviselői megjelennek, már az eljárás e szakaszában szükséges tisztázni, hogy kívánnak-e hang vagy képfelvételt készíteni, mely igény esetén nem mellőzhető a közszereplőnek nem minősülő jelenlévők nyilatkoztatása, hogy hozzájárulnak-e a felvétel készítéséhez.

A tanács elnöke a megjelentek számbavétele után megvizsgálja, hogy a nyilvános ülés megtartható-e. Ha a megtartásnak nincs akadálya, ezt követően kerül sor az ügy előadására, melynek kiegészítését kérhetik a bíróság tagjai, az ügyész, a vádlott, a védő és a sértett. A harmadfokú eljárásban ugyan bizonyításnak nincs helye, célszerű azonban a perbeszéd előtt nyilatkoztatni a jogosultakat, hogy előterjesztést, indítványt kívánnak-e tenni.⁵⁷ Ezt követően

kerülhet sor a perbeszédék megtartására, majd zárt tanácsülésen a határozathozatalra, végül annak nyilvános kihirdetésére.⁵⁸

III. Záró gondolatok

A fellebbezés elintézésével, a fő eljárási formákkal kapcsolatban, amint láthattuk részletes és pontos a szabályozás. Nem merül fel annyi jogértelmezést igénylő kérdés, mint a másodfellebbezés joghatályával kapcsolatban. A harmadfokú eljárásban értelemszerűen speciális eltérésekkel, de érvényesülnek különösen a másodfokú per, de egyes eljárási cselekményeknél az elsőfokú bírósági eljárás normái is. Az egyes eljárások ugyan elkülönülnek, de a büntetőper ettől függetlenül egységet alkot, melynek egész menetében biztosítani kell a fegyverek egyenlőségét, és az ezt biztosító garanciális szabályokat, melynek eszközei a pontosan, a törvényi rendelkezéseknek mindenben megfelelő perviteli aktusok, eljárási cselekmények. A büntetőperben résztvevőknek, de különösen a per bírójának feltétlen szem előtt kell tartani, hogy a büntetőeljárás normái szigorúak, ezért különösen irányadó a bevezetőben már hivatkozott mondás, mely szerint a törvény szavaitól nem térhetünk el.

¹ Törő Blanka, ügyvédjelölt, a DE ÁJK Marton Géza Doktori Iskola I. évfolyamos, levelező tagozatos hallgatója.

² Háger Tamás, bíró, Debreceni Ítéltőábla, a DE ÁJK Büntető Eljárásjogi Tanszék meghívott előadója.

³ Nótári Tamás: A jognak asztalánál... 1111 jogi regula és szentencia latinul és magyarul. Magyar Lap-és Könyvkiadó Vállalat, Budapest, 2008, 19. o.

⁴ Alaptörvény, Szabadság és felelősség rész XXVIII. cikk (7) bekezdés

⁵ Be. 3. § (2) bekezdés.

⁶ Cséka Ervin: A büntető jogorvoslatok aseptanai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1985, 31. o.

⁷ Farkas Ákos – Róth Erika: A büntetőeljárás. Complex Kiadó, Budapest, 2012, 388. o.

⁸ A 2006. évi LI. törvény rendelkezései 2006. július 1-jétől hatályosan alakították ki a harmadfokú eljárás szabályait. Az eredetileg elfogadott törvényhez képest jóval kötöttebb formában, mivel joghatályos másodfellebbezésre csak akkor teremtett lehetőséget, ha az elsőfokú és a másodfokú bíróság eltérően döntött a vádlott bűnösségéről.

⁹ Vö. 2009. évi LXXXIII. törvény 41. §

¹⁰ Bp. 426. § 2.,4.

¹¹ Angyal Pál: A magyar büntetőeljárás tankönyve. Atheneum Kiadó, Budapest, 1915, 206. o.

¹² 1949. évi XI. törvény

¹³ 1/2007.BK. vélemény, BKv.63., BKv.73., BKv.81.

¹⁴ Be. 13. § (3) bekezdés a-b) pont. Megállapította a 2006. évi LI. törvény 6. §-a, hatályos 2006. július 1-jétől.

¹⁵ Be. 369. § (2) bekezdés

¹⁶ A Be. 386. § (1) bekezdése szerint a másodfokú bíróság ítélete ellen fellebbezésnek van helye a harmadfokú bírósághoz, ha a másodfokú bíróság a büntetőjog szabályainak megsértésével

a) olyan vádlott bűnösségét állapította meg, illetőleg olyan vádlott kényszergyógykezelését rendelte el, akit az elsőfokú bíróság felmentett, vagy vele szemben az eljárást megszüntette,

b) olyan cselekmény miatt állapította meg a vádlott bűnösségét, amelyről az elsőfokú bíróság nem rendelkezett,

c) az első fokon elítélt vádlottat felmentette, vagy vele szemben az eljárást megszüntette.

¹⁷ 1/2007.BK.vélemény II.2.a.

¹⁸ BH2009.203.

¹⁹ Be. 341. § (1) bekezdés.

²⁰ Be. 588. § (1) bekezdés.

²¹ Be. 389. § (1), (2), (3) bekezdés.

²² Be. 389. § (4) bekezdés.

²³ Seres András: A bírósági tanúkihallgatás taktikájáról. Jogtudományi Közlöny, 1968/1. (23. évf.) 40.

²⁴ Bánáti J. – Belovics E. – Csák Zs. – Sinku P. – Tóth M. – Varga Z.: Büntető eljárásjog, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó, Budapest, 2003. 44.

²⁵ Be. 367/A. § (4) bekezdés.

²⁶ Be. 390. § (1) bekezdés a)-e) pont.

²⁷ EBD2012.B.15.

²⁸ Debreceni Ítéltábla Bhar.III.613/2007/11., Bhar.II.261/2012/5.

²⁹ Be. 354-355. §§

³⁰ A Be. 354. § (2) bekezdése szerint a vádlott terhére bejelentett fellebbezésnek azt kell tekinteni, ami a bűnösségének megállapítására, a bűncselekmény súlyosabb minősítésére, a büntetésének súlyosítására, illetve a vele szemben büntetés helyett alkalmazott intézkedésnél súlyosabbnak a megállapítására, vagy az ilyen intézkedés helyett büntetés megállapítására irányul.

³¹ Be. 367/A. § (1): A másodfokú bíróság ügydöntő határozata ellen fellebbezésre jogosult a harmadfokú bírósághoz

a) a vádlott,

b) az ügyész,

c) a pótmagánvádló,

d) a védő, a vádlott hozzájárulása nélkül is,

e) a kényszergyógykezelés elrendelése ellen - a vádlott hozzájárulása nélkül is - a nagykorú vádlott törvényes képviselője, házastársa vagy élettársa.

(2) Az ügyész a vádlott terhére és javára is, a pótmagánvádló kizárólag a vádlott terhére fellebbezhet.

³² Be. 367/A. § (3) bekezdés

³³ A harmadfokú eljárásban, specialitása miatt nem minden felfüggesztési ok valósulhat meg. Ilyen eset lehet viszont például a terhelt ismeretlen helyen tartózkodása, ha távollétében az eljárás nem folytatható, a terhelt súlyos betegsége, vagy a bűncselekmény után bekövetkezett elmebetegsége (Be. 188. § (1) bekezdés a)-b) pont), vagy az Alkotmánybíróság, a Kúria eljárásának, illetve az Európai Unió Bíróságának előzetes döntéshozatali eljárásának kezdeményezése (Be. 266. § (1) bekezdés a)-d) pont).

³⁴ BH2011.131.

³⁵ Be. 391. § (1) bekezdés

- ³⁶ Be. 391. § (2) bekezdés
- ³⁷ Be. 392. § (1) bekezdés a) pont
- ³⁸ Herke Csongor – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián: A büntető eljárásjog elmélete. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs, 2012, 344.o.
- ³⁹ Be. 392. § (1) bekezdés b)-c) pont
- ⁴⁰ Herke – Fenyvesi – Tremmel: i.m. 347.o.
- ⁴¹ Be. 392. § (1) bekezdés d) pont
- ⁴² Be. 392. § (1) bekezdés e) pont
- ⁴³ Be. 392. § (1) bekezdés f) pont. A Be. 373. § (1) bekezdése szerint a másodfokú bíróság II. hatályon kívül helyezi az elsőfokú bíróság ítéletét, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja, ha
- a) a bíróság nem volt törvényesen megalakítva, vagy a tárgyaláson a tanács tagjai nem voltak mindvégig jelen [240. § (1) bekezdés],
- b) az ítélet meghozatalában a törvény szerint kizárt bíró vett részt,
- c) a bíróság a hatáskörét túllépte, katonai büntetőeljárás hatálya alá tartozó, vagy más bíróság kizárólagos illetékességébe tartozó ügyet bírált el,
- d) a tárgyalást olyan személy távollétében tartották meg, akinek a részvétele a törvény értelmében kötelező,
- e) a bíróság az I. pontban meghatározott valamely ok törvénysértő megállapítása miatt az eljárást megszüntette,
- f) a tárgyalásról a nyilvánosságot törvényes ok nélkül kizárták;
- III. hatályon kívül helyezi az elsőfokú bíróság ítéletét, és az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja, ha a bűnösség megállapítása, a felmentés, az eljárás megszüntetése, a cselekmény jogi minősítése vagy a büntetés kiszabása, illetve az intézkedés alkalmazása tekintetében
- a) az elsőfokú bíróság az indokolási kötelezettségének oly mértékben nem tett eleget, hogy emiatt az ítélet felülbírálatra alkalmatlan, vagy
- b) az első fokú ítélet indokolása a rendelkező résszel teljes mértékben ellentétes;
- IV. hatályon kívül helyezi az elsőfokú bíróság ítéletét, és
- a) az iratokat az ügyésznek megküldi, ha az ügyész a XXVI. Fejezet szerinti eljárást a törvényi előfeltételek hiányában indítványozta,
- b) az elsőfokú bíróságot új eljárásra utasítja, ha a bíróság a XXVI. Fejezet szerinti eljárást a törvényi előfeltételek hiányában folytatta le.
- ⁴⁴ Példaként említhető e körben az elkövető halála, vagy a kegyelem, mely jogértelmezést nem igényel.
- ⁴⁵ Be. 392. § (3) bekezdés
- ⁴⁶ Be. 392. § (4) bekezdés
- ⁴⁷ Be. 393. § (1), (2) bekezdés
- ⁴⁸ Be. 361-362. §§, 366. §
- ⁴⁹ Be. 393. § (3), (4) bekezdés
- ⁵⁰ Be. 394. § (1) bekezdés
- ⁵¹ Be. 67. § (1) bekezdés
- ⁵² Be. 394. § (2) bekezdés
- ⁵³ Elek Balázs: A jogerő a büntetőeljárásban. DEÁJK Büntető Eljárásjogi Tanszék, Debrecen, 2012. 251. o.
- ⁵⁴ Be. 416. § (1) bekezdés c) pont
- ⁵⁵ Be. 513. § (3) bekezdés
- ⁵⁶ Be. 281. § (1) bekezdés
- ⁵⁷ Be. 366. § (3) bekezdés
- ⁵⁸ Hágér Tamás: A büntetőeljárásban a másodfokú tárgyalás és nyilvános ülés, valamint a harmadfokú nyilvános ülés lefolytatása és jegyzőkönyvezése. [Http://jogikar.uni-](http://jogikar.uni-)

miskolc.hu/bunteto_eljarasjogi_es_buntetesvegrehajtasi_jogi_tanszek_tansegedletek (Letöltés
ideje: 2013. április 29.)